KIÁLLÍTÁSSAL, ÖSSZEFOGÁSSAL, SMS-KAMPÁNNYAL HÍVJÁK FEL A FIGYELMET A MONARCHIABELI FÜRDŐVÁROS ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÉRE

Herkulesfürdő: dicső múlt, bizonytalan jövő

Száz évvel ezelőtt még Európa harmadik legnépszerűbb fürdőhelyeként tartották számon, ahol császárok és királyok is megfordultak, ma azonban már csak romok emlékeztetnek az egykori pompára Herkulesfürdőn. A napokban Bukarestben nyílt kiállítás apropóján a neves fürdőhely múltjáról és jelenéről tartottak előadást a szakemberek, akik abban reménykednek, hogy a Krassó-Szörény megyei településnek jövője is lesz.

» PAP MELINDA

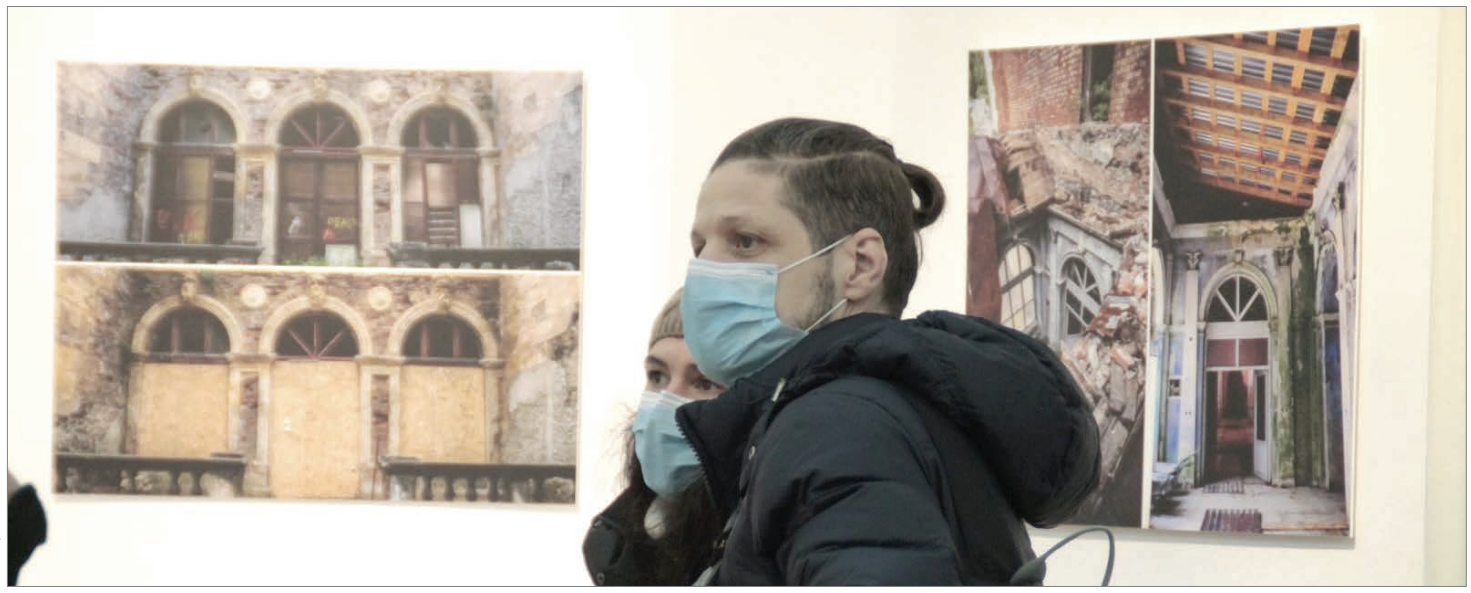

FACEBOOK/BUKARESTI MAGYAR KULTURÁLIS INTÉZET

Megkopott patina. A bukaresti kiállítás az egykori díszes műemlékek mai állapotát is bemutatja a látogatóknak

Csupán két európai fürdőhely előzte meg a szálláshelyek száma és a népszerűség tekintetében a múlt század elején Herkulesfürdőt, amely az Osztrák–Magyar Monarchia egyik legkedveltebb üdülési célpontja volt. A Krassó-Szörény megyei fürdővárosban nemcsak a vagyonos polgárság töltötte szívesen szabadidejét, hanem Ferenc József császár és felesége, Erzsébet is felkereste, de a román és szerb király is megfordult itt. Így nem csoda, hogy a Kárpát-medence egyik legjelentősebb fürdőhelyeként tartották számon, amit festői környezete és gyógyvize mellett annak is köszönhetett, hogy vasúton is meg lehetett közelíteni – derült ki Géra Eleonóra történész-levéltáros, az ELTE BTK művelődéstörténeti tanszéke egyetemi docensének online előadásából.

» A fürdőre járás a polgári kultúra elengedhetetlen tartozékává, attribútumává vált, olyannyira, hogy a kevésbé tehetősek, ha nem tudtak fürdőre menni, inkább lehúzott redőnyökkel vészelték át a nyár egy szakaszát.

A budapesti szakember volt ugyanis a bukaresti Magyar Kulturális Intézet egyik meghívottja abból az alkalomból, hogy Herkulesfürdő egykor és ma címmel nyitottak kiállítást az intézmény székhelyén. Felidézte, hogy a budai Aquincumhoz hasonlóan már az erdélyi fürdőhely története is a római korban kezdődött, így nem véletlen, hogy a római istenről kapta a nevét. Az ókor után feledésbe merült, és ez a helyzet csak a 18. század harmadik negyedében változott meg, amikor a kémia és vegyelemzés iránti érdeklődés révén a vizek gyógyhatása is a figyelem középpontjába kerül. A vízgyógyászat új kezelési formává válik Európában, ezzel megteremtődnek a polgári fürdőkultúra alapjai. A fürdőre járás a polgári kultúra elengedhetetlen tartozékává, attribútumává vált, olyannyira, hogy a kevésbé tehetősek, ha nem tudtak fürdőre menni, inkább lehúzott redőnyökkel vészelték át a nyár egy szakaszát, hogy másoknak ez ne juthasson tudomására.

Lencsevégen a fürdővendégek

A fürdőhelyek népszerűsége számos szolgáltatás megjelenését is maga után vonta, varrónők, szabók, cipészek, kalaposok álltak a polgárság rendelkezésére az itt töltött pár hetes kúra alatt, és természetesen megjelentek a fényképészek is, akiknél a fürdővendégek elkészítették ottlétük bizonyítékát. Herkulesfürdő látogatói A. Wippler stúdiójában örökítették meg nyaralásukat, az itt készült üdvözlőlapokból is jó pár bekerült a bukaresti magyar kulturális intézet kiállítási anyagába, fiatal nők, férfiak, népes polgári családok kerültek lencsevégre. A levelezőlapok mellett a fürdőváros más szuvenírekkel is szolgált, kedvelt emlék volt például az ivópohár, melyet a kúra során használtak a fürdővendégek, de akár haza is küldhették. Ha egyáltalán volt kinek, hiszen a kor divatja szerint nyaranta egész családok vonultak le a fürdőhelyekre, valósággal menekülve a városok zsúfoltsága, rossz levegője és zaja elől.

Géra Eleonóra felidézte, a Monarchia legelegánsabb fürdőhelye Karlsbad (Karlovy Vary cseh fürdőváros) volt, főleg az európai arisztokrácia és nagypolgárság látogatta, ők tudták megfizetni. Koronás fők is előszeretettel látogatták a fürdőket, diplomáciai események helyszínei is voltak. Herkulesfürdőn is volt uralkodói vizit, a millenniumi események alkalmával itt találkozott Ferenc József császár I. Károly román, illetve Mihály szerb királlyal. A Sisiként emlegetett császárné is többször megfordult itt, hajóval érkezett. A kevésbé előkelő vendégek vonattal jöttek, a vasút ugyanis a nagypolgárság és a vagyonosabb középosztály számára is elérhetővé tette a Krassó-Szörény megyei fürdőhelyet. Határvidék lévén, katonák is előszeretettel látogatták, nemcsak a gyógyvíz, a pezsgő társasági élet miatt is.

Zenepavilon és testedzés

A Monarchia idején a fürdőhelyek a társasági élet helyszínei is voltak, ugyanis egy fürdőkúra 4–6 hetet tartott, erre az időszakra pedig a vendégek szórakoztatásáról is gondoskodni kellett. „Ilyen helyszín volt például a zenepavilon, míg a kúra mellé javasolt testmozgás a közeli parkban zajlott napi séta formájában” – részletezte a fürdőzési szokásokat a történész-levéltáros. De hosszabb kirándulások is szerepeltek a programban, hiszen Herkulesfürdő a Monarchia egyik legszebb fekvésű fürdőhelye volt, Erzsébet királyné is szívesen járta a környékbeli hegyeket. Míg a tehetősebbek magánvillákban szálltak meg, a többség a szállodákban lakott. A Rudolf-udvar például a luxusigényeket is kielégítette, a tehetősebb lakók a kor szokása szerint az első emeleti, utcafronti lakosztályokban laktak, míg akiknek az olcsóbb emeleti szobákra sem tellett, magánházaknál béreltek szobát. Megtudtuk az előadásból, hogy 1892-ben Herkulesfürdőn 681 elfoglalható szoba volt, ezzel a harmadik helyen állt Európában. „A fürdőre járás hozzátartozott a jómódú polgárság társadalmi státusához, a társasági élet hozadékaként akár házasságok is köttettek itt” – mondta a történész, reményének adva hangot, hogy Herkulesfürdő visszanyeri egykori ragyogását.

Romos műemlékek, jogi akadályok

Ezt szeretné Ștefan Balici, a Romániai Örökségvédelmi Intézet igazgatója is, hangsúlyozva, hogy a monarchiabeli fürdővárosok öröksége számos értéket hordoz. „Páratlan örökségünk van, több mint 140 fürdőhely, értékes épített örökséggel” – mondta az előadó, aki szerint ez szorosan összefügg a vasúti örökséggel is, hiszen a kettő együtt fejlődött. De ez az örökség számos gond forrása is, tette hozzá, nem titkolva, hogy az 1989 utáni privatizálások folyományaként sok ingatlan tulajdonjoga máig nem tisztázott, perek tárgyát képezi, így az épületek rendbetétele is késik.

Emiatt vannak leromlott állapotban Herkulesfürdő értékes műemlékei is, mutatott rá Balici, többek között a fürdőváros fő látványosságát, a Szapáry fürdőt említve példaként. Bár ezt beemelték az országos restaurálási programba, az épület pertárgyát képezi, emiatt nem lehet közpénzt fordítani a felújítására; az igazgató szerint a hasonló műemlékek megmentése érdekében a hatályos jogszabályoknak is változniuk kell. De a Szapáry-fürdőn kívül – melyet a temesvári Locus egyesület fiatal építészei próbálnak biztonságossá tenni a Herculane Project keretében – más épületek is sürgős beavatkozásra szorulnak, mint például az Erzsébet-villa, melynek a Norvég Alapból folytatnák a felújítását. A szebb időket megélt fürdőtelepek újjáélesztéséhez külön programokra van szükség, ahogy a helyi közösség támogatására is. „Herkulesfürdőn ez biztosított, ugyanis a Locus egyesület első körben megteremtette a kapcsolatokat a fürdőváros felélesztésében érdekelt felek között” – mutatott rá az igazgató.

Nem elég az állagmegőrzés

Ennek miként jéről már Oana Chirilă, az egyesület alapítótagja, a Herculane Project vezetője számolt be, aki bevezetésként rámutatott: a Szapáry fürdő a legértékesebb fürdővárosi örökség Romániában. Nem csoda, hogy temesvári építészhallgatókként többször is felkeresték, belopakodtak a betört ablakokon, majd a sajtóban is próbálták felhívni a figyelmet a siralmas állapotokra. Innen kezdődött minden, az írás akkora nemzetközi visszhangot keltett, hogy úgy érezték, tenniük kell az épület megmentése érdekében. Az Alpár Ignác által tervezett fürdő ugyanis a maga idejében a legmodernebb volt Európában, és bár a kommunizmus idején a márványborítást csempére cserélték, számos értéket rejt.

Nemcsak a helyi közösség számára fontos mindez, hanem mindazon turisták számára is, akik az idők során megfordultak itt, ezért a projekt az érdekelt felek megkeresésével kezdődött. A helyi önkormányzat felkeresése mellett a Locus egyesület nyári táborokat szervezett, hogy ide szoktassa a fiatal építészeket, akik segíthetnek majd a mentésben, de művészek is alkottak itt figyelemfelkeltő céllal. Arra, hogy nincs vesztegetni való idő, az egyik terem tetőzetének a beomlása ébresztette rá őket – emlékezett vissza Oana Chirilă –, így született meg a műszaki terv, és kezdődött el a sürgős beavatkozás, miután a közösségi háló és szponzorok révén első körben 58 ezer eurót sikerült összekalapozni a mentési munkálatokra. Az első szakasz 2019-ben zajlott, ennek keretében 12 terem tetőzetén végeztek sürgős javítási munkálatokat, biztosították a majolikakút védelmét, kitakarították a szeméttől és törmeléktől az évtizedek óta magára hagyott épületet.

Ezek után tavaly újabb adománygyűjtés kezdődött, SMS-kampánnyal próbálnak pénzt szerezni a további munkára. Oana Chirilă azt reméli, hogy sikerül országossá bővíteni a projektet, hiszen az általuk elvégzett sürgős beavatkozásnak az épület teljes felújításával kellene folytatódnia, ami már nemcsak a szakmára tartozik, ehhez az összes szereplőnek az együttműködése és társadalmi támogatás kell.

Rendhagyó tárlat Bukarestben

Herkulesfürdő múltját és jelenét mutatja be az a kiállítás, mely a múlt héten nyílt a bukaresti Magyar Kulturális Intézetben egy, a Kárpát-medencei fürdőkultúrát bemutatni hivatott tárlatsorozat részeként. Kósa András László igazgató a megnyitón elmondta: az intézet 2019-ben indította el a Kárpát-medencei fürdőhelyeket népszerűsítő sorozatát, eddig Borszék és Fonyód került terítékre. Most Herkulesfürdő dicső múltját idézik meg a kiállítótermekben a Fortepan archív fotógyűjteményeiből származó képek segítségével, ugyanakkor az itteni építészeti örökség megmentésén fáradozó Herculane Project önkénteseinek eddigi munkáját is bemutatják. A tárlat harmadik részét Radu Igazság egyetemi tanár és fotográfus gyűjteményéből származó eredeti régi fényképek és dokumentumok adják: a térség kommunizmusbeli életének lenyomatai Herkulesfürdőről, Ada Kaleh szigetéről, Orsováról, Szörényvártornyáról. Az egyetemi tanár először 1966-ban, hatodikos korában utazta be Romániát és jutott el Herkulesfürdőre is, mely kommunizmusbeli aranykorát élte, és Ada Kaleh szigete is látogatható volt még. Ma már nem kívánkozik sehova, mondta a professzor, hiszen egy romhalmaz az egész. „Ha valamilyen csoda folytán újjáépülne, az Herkules 13. csodája lenne” – fogalmazott az online közvetített megnyitón Radu Igazság.